

Gaziantep'te sporun ve spor mekânlarının dönüşümü

Transformation of sports and sports areas in Gaziantep

Uğurcan AYIK¹ , İbrahim İNAK²

¹Gaziantep Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, Gaziantep, Türkiye

²Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, Gaziantep, Türkiye

ORCID: U.A. 0000-0003-2019-5151; İ.İ. 0000-0002-2055-6044

ÖZ

Coğrafya bilimiyle uğraşanların sporu değerlendirme biçimi farklı dönemlerde farklı süreçler üzerinden gerçekleşmiştir. İlk çalışmalarda ağırlıkla çevreci ve kültürel deterministik yaklaşımlar baskın durumda olmuştur. Günümüzde ise spor coğrafyası çalışmaları, sporun ekonomik ve mekânsal boyutunun incelenmesine kadar çok farklı boyutlara evrilmiş, böylece spor coğrafyası çalışmaları çok paradigmatik hale gelmiştir. Gaziantep, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra, savaşın etkilerini gidermek için imar ve yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu yapılanma sürecinde spor ve spora bağlı olarak şekillenen mekânlar da baskınlığını hissettirmiştir. Bu çalışmada makro ölçekte Cumhuriyet'in ilk kuruluş devrelerine tekabül eden yıllardan günümüze kadar olan süreçte Gaziantep'in sporla olan bağı sorgulanmıştır. Mikro ölçekte ise spor mekânlarının arazi kullanımındaki rolü ve değişiminin açıklanması amaçlanmıştır. Çalışmanın ana veri kaynaklarından birincisini çeşitli dönemlerde Gaziantep için yapılmış imar planları oluşturmaktadır. Bu kapsamda 1938 Jansen , 1950 Kemal Ahmet Arü , 1973 Gaziantep İmar Planı, 1990 Oğuz Aldan Planları'ndan yararlanılmıştır. İlgili planlar ArcGIS 10.3 programında sayısallaştırılmış ve spor mekânlarının planlama aşamalarında ve pratikteki rolleri tartışılmıştır. Çalışmanın ikinci veri kaynağını ise Gaziantep Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nden alınan sporcu verileri oluşturmaktadır. İlgili veriler gerek Gaziantep, gerekse de Türkiye bazında değerlendirilerek çalışmanın amacı kapsamında kullanılmıştır. Çalışmanın son veri kaynağını ise Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Şahinbey Belediyesi ve Şehitkamil Belediyesi'nden alınan spor mekânları oluşturmaktadır. İlgili veriler ArcGIS 10.3 programı vasıtasıyla haritalandırılarak, Gaziantep'teki güncel spor mekânlarının dağılışı ortaya konulmuştur. Çalışma kapsamında Gaziantep'te geleneksel sporların geçmişte önemli konumda olduğu tespit edilmiştir. Fakat günümüzde futbol başta olmak üzere modern sporların ve bu sporlara bağlı spor mekânlarının baskınlığının arttığı görülmektedir. Bu durum Aba güreşi gibi Antep'e özgü sporların da unutulmasına sebebiyet vermiştir. Gelecekte de spor politikalarında radikal değişiklikler olmazsa modern sporların ve bunlara ait spor mekânlarının kentte hâkimiyetini sürdüreceği beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Spor, Spor Coğrafyası, Gaziantep.

ABSTRACT

Geographers have handled sports on various grounds at different periods. Early studies have predominantly been dominated by environmentalist and cultural deterministic approaches. Nowadays, sports geography studies have evolved into several different dimensions including economic and spatial aspects of sports and thus sports geography studies have become very paradigmatic. Gaziantep, a prominent city in the southeast of Turkey, entered a process of reconstruction and reconstruction to eliminate the effects of the Turkish Independence War. As a part of it, sports and sports-related grounds came to the fore front. This study investigates at macro scale Gaziantep's relation with sports from the earliest years of the Republic up to date. At micro scale, the study aims to shed light onto the role and evolution of sports grounds in terms of land use. As the main source of data, the development plans made for Gaziantep in various periods were applied in this study. Among others; the plans such as 1938 Jansen, 1950 Kemal Ahmet Arü, 1973 Gaziantep Development Plan, and 1990 Oğuz Aldan Plans were utilized. They were digitized in ArcGIS 10.3 and the roles of the sports grounds in the planning and practical stages were discussed. As the second important source, athlete data were obtained from Gaziantep Provincial Directorate of Youth and Sports. Those data were used for the purpose of this study by evaluating in the context of Gaziantep and Turkey. The last source of study data consisted of sports grounds offered by Gaziantep Metropolitan Municipality as well as the two sub-provincial municipalities; Şahinbey and Şehitkamil Municipalities. Again, the data were mapped by using ArcGIS 10.3 to reveal distribution of the current sports grounds across Gaziantep. As a result of the study, it was found out that traditional sports held a leading position in Gaziantep in the past, while they are now replaced by modern sports, especially football, and related sports grounds. As an indirect consequence of it, traditional sports peculiar to Antep like Aba wrestling disappeared. Our prediction is that modern sports and connected grounds will continue to be the dominant sports facilities in the city unless radical changes are made in sports policies.

Keywords: Sports, Sports Geography, Gaziantep.

Başvuru/Submitted: 03.04.2019 **Kabul/Accepted:** 08.05.2019

Sorumlu yazar/Corresponding author: Uğurcan AYIK / ugurcanayik@gantep.edu.tr

Atıf/Citation: Ayık, U., İnak, İ.(2019). Gaziantep'te sporun ve spor mekânlarının dönüşümü. B. Gonencgil, T. A. Ertek, I. Akova ve E. Elbasi (Ed.), 1st Istanbul International Geography Congress Proceedings Book (s. 1147-1152) içinde. İstanbul, Türkiye: İstanbul University Press.

<https://doi.org/10.26650/PB/PS12.2019.002.107>

1. GİRİŞ

Spor, geçmişten günümüze insan hayatında mevcut olan bir etkinliktir. İnsanlar toplumsal yaşam içerisinde gerek oyunlarla, gerekse de sonraki süreçte kurallar belirleyerek oyunları spor haline getirebilmiştir. Toplumların farklı coğrafyalarda farklı kültürel kodlar oluşturması kendine özgü spor türlerinin oluşmasını da beraberinde getirmiştir. Fakat küreselleşen dünyada sporun yarattığı toplumsal ve mekânsal etkiler de ağırlığını hissettirmiştir. Herhangi bir yerde düzenlenen sportif etkinlik, dünyanın farklı coğrafyalarından insanları bir araya getirme becerisini sağlayabilmektedir. Bu durum aynı zamanda spor faaliyetlerine bağlı olarak gerçekleşen sermayenin akışkanlığını ve mekânsal yer değişimini de tetiklemektedir. Olimpiyatlar, Şampiyonlar Ligi, Avrupa Kupası gibi prestijli organizasyonlar yarattığı etkiler bakımından sporun evrensel olma halini daha fazla somutlaştırmaktadır.

Dünyada 1970'lerden sonra ekonomi politikalarında görülen keskin değişimi Türkiye 1980'lerden sonra deneyimlemeye başlamıştır. Neoliberal yeniden yapılanma olarak adlandırılan bu süreçte temel politikalarından biri sermaye birikiminde kentleri aktif bir şekilde kullanmaktır. Böylece kentler sermaye birikiminde sahne olmaktan çıkıp aktif bir rol almaya başlamıştır (Kurtuluş, 2005). Türkiye'de ise özellikle 1999 Marmara Depremi'nden sonra kentsel müdahale anlamında kentsel dönüşüm uygulamalarının daha fazla telaffuz edilmesi başta İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Gaziantep gibi kentlerin de değişimini beraberinde getirmiştir. Bu değişim ağırlıklı olarak fiziksel mekânın dönüşümüne odaklanırken, spor mekânları da bu değişimden etkilenen yapı birimleri olmuştur. Özellikle Türkiye'nin son dönemde Olimpiyatlar başta olmak üzere büyük organizasyonlarında aday ülke konumunda olması spor mekânlarının dönüşümünü de beraberinde getirmektedir. Stadyumlar özelinde belirginleşen bu dönüşümün Türkiye açısından getirileri ve götürüleri ise tartışmalıdır. Türkiye'de son dönemde yapılan stadyumların maç günleri dışında boş kalması, Anadolu'da bulunan birçok yeni stadın maç günlerinde dahi doluluk oranlarını tam olarak yakalayamaması bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca Formula-1 başta olmak üzere çeşitli organizasyonlar kapsamında inşa edilen İstanbul Park'ın bugün spor açısından işlevsiz kalarak araç kiralama hizmeti kapsamında kullanılması da ekonomik ve mekânsal tercihlerin önemini daha iyi ortaya koymaktadır.

Gaziantep, günümüzde çevresi için önemli bir kent olma durumunu sürdürmektedir. Osmanlı Dönemi'nde başlayan ticaret kenti olma fonksiyonunu Halep ve Kahire'nin Osmanlı topraklarına katılmasıyla pekiştirmiş, bu durum kuzey-güney yönlü ticaretin gelişmesini sağlamıştır. Buna ek olarak doğu-batı ticareti açısından önem taşıyan Antep bu iki ana eksenle ticaret fonksiyonunu güçlendirmiştir (Sönmez, 2012). 16.yy. Osmanlı tarihi üzerine yapılan çalışmada *Özünlü* vergi kalemlerindeki ticaretin baskınlığını doğrulamaktadır (Özünlü, 2010). Şehirde etkisini ticaretle beraber bir şekilde hissettirmiş sanayi faaliyetlerinin ise Cumhuriyet Dönemi'nden sonra asıl gelişimini gösterdiği anlaşılmaktadır (Sönmez, 2012). Kurtuluş Savaşı'ndan sonra tahrip edilen kentin yeniden imarı ve gelişiminde spor mekânları da planlama çalışmalarında yer almıştır. Dönemine tanıklık etmiş kişilerle yapılan mülakatlarda Gaziantep'in yeniden imarında sporun toplumsal huzur ve kaynaşmada önemli bir araç olduğu belirtilmiştir (Biçer, 2019). Bu çalışmanın amaçlarından biri kent için çeşitli dönemlerde yapılan planlardan hareket ederek Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren kentin spor ve buna bağlı olarak spor mekânlarıyla kurduğu bağın açıklanmasıdır. Özellikle kent için yapılan dört temel planda spor mekânlarının planlamada ve pratikteki karşılıklarının sorgulanması kentin gelişimini anlama açısından da ipuçları sunmaktadır.

Tarihsel süreci uzun bir dönemi kapsayan Gaziantep'te kentsel hayatın değişimi sporun kendine özgü yapısında da değişiklikler yaratmıştır. Kente özgü geleneksel sporlar olan aba güreşi, at yarışı vb. sporlar da modern dönemde gittikçe zayıflamıştır. Günümüz küresel kentlerinin yarattığı tehlikelerden olan kimliksizleşme ve birbirine benzer olma durumunu Gaziantep, hem kentsel yapılanmasında hem de spor faaliyetlerinde yaşamaktadır. Günümüzün en kitlesel sporu olan futbol, kentte hâkimiyetini hissettirmektedir. Buna karşılık yüzme, tenis, basketbol gibi modern döneme ait sporlar ve bunlara ait spor mekânları da kentte daha baskın hale gelmiştir. Bu çalışmanın amaçlarından bir diğeri Gaziantep'te gerçekleşen bu dönüşümün güncel yansımalarını ortaya koymaktır.

2. AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, Gaziantep'te kökeni oldukça eskiye dayanan sporun ve sporun varlığına bağlı olarak gelişen spor mekânlarının geçirdiği değişim ve dönüşümleri "Spor Coğrafyası" bağlamında incelemektir. Spor mekânlarının yer seçim tercihi ve sporun geçmişten günümüze geçirdiği fonksiyonel değişimi; coğrafi bir bakış açısıyla insan-mekân (mekânın yaratmış olduğu aidiyet) ilişkisi bakımından anlamaya ve açıklamaya çalışmaktır.

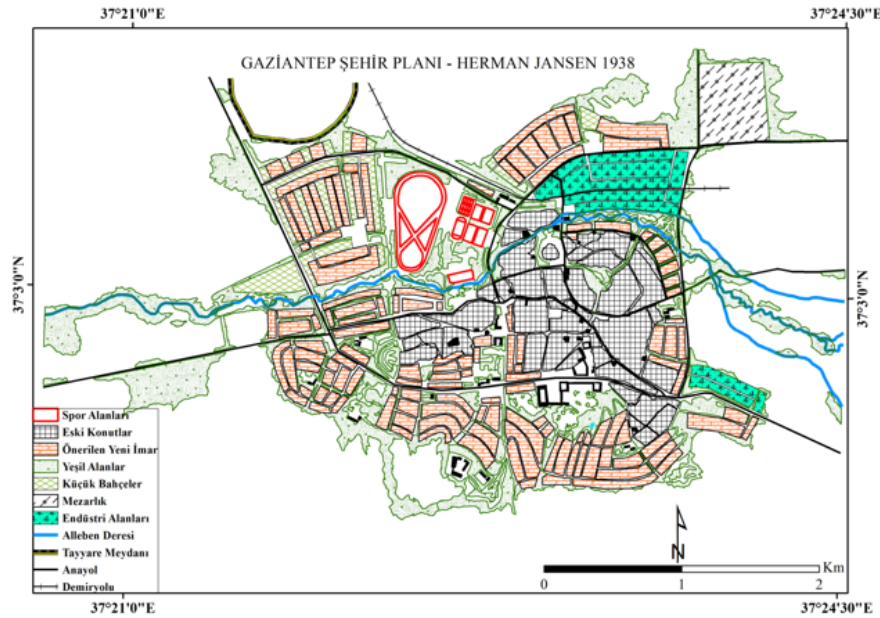
3. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın temel veri kaynaklarını çeşitli dönemlerde Gaziantep için hazırlanmış şehir planları (Jansen ve diğerleri) spora dair sözlü tanıklıklar, belediyelerden edinilmiş spor mekânlarına dair veriler ve Gaziantep Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nden alınmış olan spor branşları ve branşlara göre sporcu dağılımına ilişkin kayıtlar oluşturmaktadır. Çeşitli dönemlerde hazırlanmış olan planlar, Arcgis 10.3 programında sayısallaştırılmış, spor mekânlarının bu planlama çalışmalarındaki yeri ve önemi vurgulanmıştır. Son aşamada ise çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarından alınan güncel spor, sporcu ve spor mekânlarına ilişkin verilerle Gaziantep'te sporun ve spor mekânlarının fonksiyonel değişim ile birlikte dönüşen karakteri vurgulanmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. PLANLAMA ÇALIŞMALARINDA GAZİANTEP'TE SPOR MEKÂNLANI

Gaziantep'in sporla olan bağı tarihsel süreç anlamında oldukça eskidir. Cumhuriyet'in kuruluşuyla beraber kentteki yeniden yapılanma sürecinde sporun rolü de oldukça önemlidir. Bu süreçte spor, birçok etkenle beraber bozulan toplumsal ve fiziksel yapıyı bir nevi tamir etme işlevini üstlenmiştir (Biçer, 2019). Şehre dair yapılan çeşitli planlama çalışmalarında spor mekânlarının değişen rolü açıkça izlenebilmektedir. Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra başta Ankara olmak üzere Türkiye'nin çeşitli şehirlerini planlayan Hermenn Jansen'in Antep için yaptığı planlama çalışmalarında spor mekânlarına dair yaptığı vurgu oldukça belirgindir. 1938 yılında yapılan planda dikkat çeken birkaç detay bulunmaktadır. Bunlardan birincisi şehrsel gelişimin kale çevresinden güneye ve batıya doğru yayılma eğilimidir. Şehrin kuzeyinde oluşturulan sanayi alanları bunun da kuzeyinde kalan yeni yerleşim alanları şehrin alansal yayılımını göstermekle beraber fonksiyonel yapıya da vurgu yapmaktadır. Planın dikkat çeken bir diğer tarafı şehrin kuzeybatısında başta hipodrom-yarış alanı olmak üzere, çeşitli spor mekânlarının öngörülmüş olmasıdır (Şekil 1). Her ne kadar planda bu alanlar tanımlanmasına rağmen planın uygulama aşamasında başarılı olduğunu söylemek güçtür. Plan kapsamında Suburcu, Karagöz ve Gaziler Caddesi'nin genişletilmesi, Atatürk ve İnönü Caddelerinin ise açılması kararlaştırılmış ve daha sonra uygulanmıştır. (Yenice & Yenice, 2018; Koyuncu, 2018).

Şekil 1: 1938 yılı Jansen Planı. Yeniden çizilmiştir.

Gaziantep'in bölgesi için önemli bir kent olma durumunu koruması, buna ek olarak Türkiye'nin 1950'lerde içine girdiği nispi sanayileşme atılımları şehrsel gelişimi tetikleyici bir rol oynamıştır. Bu sebeplerle 1955 yılında Kemal Ahmet Arü ve Hamit Kemal Söylemezoğlu Gaziantep için bir şehir planı hazırlamıştır. 1/2.000 ölçekli olarak hazırlanan Gaziantep İmar Planı yaklaşık 680 ha alanı kapsamaktadır (Yenice & Yenice, 2018). Plan, şehrsel gelişim anlamında 1938 Jansen Planı'na sadık kalmıştır.

Planda şehrin kuzeybatısındaki sanayi alanlarının korunduğu görülmele birlikte, şehrin güneyindeki konut gelişiminin teşvik edildiği anlaşılmaktadır. Planın 1938 planından ayrılan radikal yönlerinden biri spor mekânlarına biçtiği rolde ortaya çıkmaktadır. Önceki planda yarış alanı ve çeşitli spor sahalarını kapsayan alandaki gelişimin stadyum özelinde korunmasına karşılık, alansal gelişim anlamında spor mekânlarının daraldığı anlaşılmaktadır. Sadece stadyumla sınırlanan-daha sonra Kamil Ocak Stadyumu- alanın batıya doğru konut başta olmak üzere şehrsel gelişime açıldığı anlaşılmaktadır. Bu durum, bugün Merkezi İş Alanı (MİA) karakteri kazanan alana tekabül etmektedir.

Sonraki süreçte şehir için yapılan 2 temel planlama çalışması daha bulunmaktadır. Bunlardan birincisi 1973 yılında Zühtü Can ve ekibinin yaptığı Gaziantep İmar Planı, diğeri ise 1990 yılında yapılan H.Oğuz Aldan Planı'dır. Yenice&Yenice 2018'e göre 1973 planı kente sanayi fonksiyonunu kazandırırken, 1990 planı ise Büyükşehir olma vasfını kazandırmıştır. 1973 planında konut alanları birer yağ lekeli biçiminde büyürken, kentnin doğu ve batısında yeni sanayi alanları dikkati çekmektedir. 8010 hektarlık planlama alanının %36'sını konut alanları, %22'sini sanayi alanlarının oluşturduğu görülmektedir (Yenice & Yenice, 2018). Plana bağlı olarak ileriki yıllarda kurulacak Organize Sanayi Bölgeleri ve Serbest Bölgeler bu savı doğrulamaktadır. Sanayinin kentsel gelişim özelinde baskın konumu bu dönemde sporun ve buna bağlı olarak spor mekânlarına planlamada verilen önemin geri planda kalmasına sebep olmuştur.

Türkiye'nin 1980 yılından itibaren değişen ekonomi politikaları ve bu politikaların kentlere biçtiği rollere bağlı olarak oluşan çeşitlenme ihtiyacı 1990 yılında Gaziantep özelinde yeni bir planlama çalışmasının gerçekleşmesini de beraberinde getirmiştir. 1990 yılında H.Oğuz Aldan'ın şehir için yaptığı plan, şehre bütüncül bir bakış açısı getirmiştir. İlk plandan itibaren geçen 52 yılda alansal gelişim hızlanmakla beraber, kentsel fonksiyonlarda da artışlar yaşanmıştır. Plan alanının %26'sı konut, %22'si sanayi ve üretim alanı, %17'si ise açık ve yeşil alan olarak tasarlanmıştır (Yenice & Yenice, 2018). 1990 planı, 1938'den itibaren planlama çalışmalarında spor mekânlarının azalan öneminin görüldüğü son planlama çalışmasıdır. 1938'de başlı başına birer spor mekânı olarak tanımlanan alanın birtakım değişiklikler geçirdiği anlaşılmaktadır. 1974 yılında hizmete açılan Kamil Ocak Stadyumu ve aynı zamanda inşa edilen kapalı spor salonu bu alanda pratik olarak gerçekleştirilen yegâne spor mekânlarıdır. Buna karşılık, stadyum ve çevresinin süreç içerisinde köklü bir değişim geçirip Merkezi İş Alanı fonksiyonu kazandığı anlaşılmaktadır. Bu alanda sigortacılık, bankacılık, finans, reklamcılık başta olmak üzere birçok faaliyet gerçekleştirilmektedir.

4.2. GAZİANTEP'TE SPORUN DÖNÜŞÜMÜ

Kurtuluş Savaşı yıllarından sonra şehrin yeniden imar sürecinde spor önemli bir konumda olmuştur. Bu süreçte Osmanlı'dan kalma güreş ve yöresel oyunlar önemini korumuştur. Fakat ilerleyen yıllarda dünyada futbolun baskın hale gelmesi, şehirde de etkisini hissettirmiştir. Böylece spor faaliyetleri anlamında geleneksel olan ve yeni olan iç içe hareket etme eğilimi içerisine girmiştir. Özellikle 20.yy ortasından başlayarak şehirde birçok futbol kulübü kurulmaya başlamıştır (Talimciler, 2011). Dolayısıyla Gaziantep özelinde incelenecek olursa sporun dönüşümünün ele alınabileceği iki ana örneklem branş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Gaziantep ile özdeşleşmiş aba güreşi, diğeri ise günümüzün en kitlesele spor dalı olan futboldur. İki spor dalının toplumsal ve mekânsal olanı dönüştürme biçimi aynı zamanda günümüz kentlerindeki dönüşümü anlama açısından da ipuçları barındırmaktadır.

Gaziantep başta olmak üzere günümüzde Hatay'da yaşatılmakta olan aba güreşi dünyada kendine özgü giysileri olan ilk sporlardandır. Sporcuların üstlerine giydikleri aba ve bellerine bağladıkları kuşaklarla karakterize olan bu spor, aynı zamanda köken olarak Orta Asya'da yaşamış eski Türk topluluklarına dayanmaktadır (Şahin, 1999). En eski yakın güreş ve boğuşma müsabakalarından biri olarak karşımıza çıkan ABA güreşinin tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır. İskit, Saka, Uygur, Karahan, Moğol, Özbek, Kazak, Çağatay, bugünkü sınırlar içerisinde de Gaziantep ve Hatay'da yapılmaktadır. Geçmişte Orta Asya'daki milletler tarafından güç ve askeri mücadelenin simgesel karşılığı olan aba güreşi, Türkler tarafından M.Ö. 4.yy.da Çinlilere öğretildiği düşünülmektedir. Hatta tarihsel süreçteki etkileşime bağlı olarak İsviçre'de yapılan pantolon güreşinin Baltık Bölgesi'nde yaşayan Hun Türklerinin etkileşimi sayesinde yapıldığı düşünülmektedir (Dünya Etnospor Konfederasyonu, t.y.).

Gaziantep'te aba güreşinin organizasyon ve icrasında yer almış şahıslarla yapılan mülakatlara dayanarak bu sporun Orta Asya'dan Anadolu'ya taşındığı, Gaziantep ve Hatay illerinde yaygınlaşıp bu bölgelerin karakteristik spor faaliyeti haline aldığı doğrulanmıştır. Fakat yapılış itibarıyla Hatay ve Gaziantep'te farklılaşan aba güreşinde aşırımlı aba güreşi olarak literatüre geçmesinin sebebi; rakiplerin birbirini aşırarak şartıyla müsabakayı kazanacak olmalarıdır. Kırsal kesimde oldukça rağbet gören bu spor için kentlerde durum tam tersidir. Günümüzde aba güreşi Gaziantep-Nizip karayolunun ayırmış olduğu eskiden Dereçiler ve Fıstıkçılar olarak adlandırılmış köylerde festival boyutunda yaşatılmaktadır.

Gaziantep’te aba güreşinin oynanma şekli rakibi aşırma temeli üzerine kuruludur. Güreş alanı “Çukur” olarak isimlendirilir ve bu alanın etrafı seyirciler, hakemler, davul-zurna çalgıcıları ve hazırlanmakta olan güreşçiler ile dolmaktadır (Fotoğraf 1). Güreşçiler çağrılınca farklı renk aba giyer ve rakipler birbirinin beline aba üzerine kuşak bağlarlar. Güreşçiler selamlaştıktan sonra el aşırma veya el aşırılan karar verilir. Bu da belirlendikten sonra hakem başlama işareti verir ve oyun başlar. Rakiplerin birbirine zarar vermeleri veya birbirlerini öldürmelerini önlemek amacıyla bir takım kurallar konulmuş olup gerektiğinde hakem müdahalesi gerektiren bu sporda 30’u aşkın farklı oyun tekniği bulunmaktadır. Bunlardan bazıları “El Aşırma, Kafakol, Danabağı, Ayak Sararak Düşürme” şeklinde sıralanabilir. Oyun bitiminde yenilen oyuncu yenen oyuncunun elini öper ve yenen oyuncuyu sırtında veya omzunda güreş alanının dışına kadar taşır (Şahin, 1999).

Günümüzün modern dünyasında modern sporlar gittikçe baskın hale gelmeye devam etmektedir. Modern sporların baskınlığı özellikle günümüzde Gaziantep ve Hatay’da baskın karakterde olan aba güreşini de olumsuz etkilemiştir. 1950-1980 arasında her sene kurban bayramının ikinci gününde yapılan aba güreşi (Şahin, 1999), günümüzde Gaziantep’te yılın belirli günlerinde organize edilen festivallerde yapılan bir etkinlik olma durumuna gelmiştir. Bu durum, sporun değişen yönünü vurgularken, geleneksel sporların günümüzdeki dezavantajlı durumunu açıkça ortaya koymaktadır.

Fotoğraf 1: Geçmişte Kavaklık’ta yapılan Aba Güreşi’nden bir görüntü.

Kaynak: Halit Ziya Biçer Fotoğraf Arşivi.

Aba güreşinin Gaziantep’te azalan etkisine zıt bir şekilde modern sporlara olan ilgi artmaktadır. Modern sporların en kitlesel branşlarından olan futbol, bugün Gaziantep’te de en çok rağbet gören spor branşıdır. Çeşitli kurum ve kuruluşlardan alınan verilerden hareketle Gaziantep’te futboldan sonra en yaygın spor branşları badminton, yüzme, kick boks, karate, hentbol, jimnastik, güreştir. Bu veriler başta Gaziantep olmak üzere modern sporların etkinliğini kanıtlamaktadır. Sporcu sayılarında da yıllar bazında radikal artış eğilimleri görülmektedir. 2002 yılında 5.219 olan lisanslı sporcu sayısı 2015 yılında 95.364’e yükselmiş, aynı yıllar aralığındaki faal sporcu sayısı ise 3.615’den 9.049’a yükselerek 3 katı bir artış göstermiştir.

Son yıllarda özellikle Gaziantep’te modern sporları geliştirmeye yönelik somut adımlar atılmaktadır. Fakat il içinde sporun gelişiminde hem spor mekânları özelinde hem de sporcular bazında birtakım eşitsizlikler bulunmaktadır. Gaziantep’te faal sporcu sayılarının ilçelere göre dağılımında Şehitkâmil ve Şahinbey ilçeleri ön plana çıkmaktadır. Her iki ilçede de faal sporcu sayıları ortalama olarak 3000-8500 arasındadır. Fakat Karkamış’taki faal sporcu sayısı ise 100’den daha azdır. Bu durumun bir nedeni nüfus sayısı iken diğer sebebi ise ilçelerin gelişmişlik düzeyinin ve buna bağlı olarak il içindeki spor yatırımlarının eşitsiz dağılımıdır. Aynı durum lisanslı sporcu sayısında da görülmektedir. Şehitkâmil ve Şahinbey’de lisanslı sporcuların sayısı 76.500’e kadar çıkarken, Karkamış’ta bu sayı 150’den daha azdır.

5. SONUÇ

Gaziantep, geçmişte önemli bir kent olma durumunu günümüzde de sürdürmektedir. Kentin günümüzde fonksiyonel çeşitliliği artmıştır. Gelişen bu fonksiyonel çeşitlilik içinde günümüzde spor ve spora bağlı mekânlar da kentte önemli bir durumdadır. Fakat Türkiye’de olduğu gibi spor mekânlarının ilçeler düzeyindeki dağılımında eşitsizlikler söz konusudur. Günümüzde kentin önemli merkezleri olan Şehitkâmil ve Şahinbey ilçeleri hem sporcu sayıları hem de spor mekânları özelinde ön plana çıkmaktadır. Bu iki merkez ilçe kentin sportif faaliyetlerinin birçoğunu bünyesinde barındırmaktadır. Dolayısıyla bu iki ilçede yaşayan insanların spora ve spor mekânlarına ulaşabilme potansiyelleri diğer ilçelerde yaşayanlara göre daha yüksektir.

Modern sporların kentteki etkinliğini arttırması gündelik yaşamda da kendisini hissettirmektedir. Kentteki dönüşümler anlamında son dönemdeki müdahalelerden biri geçmişteki planlama çalışmalarında stadyum olarak belirlenen alana yöneliktir. 1971’de Kamil Ocak Stadyumunun açılmasıyla spor mekânı olma durumunu pekiştiren alanın, sonraki süreçteki kentsel gelişiminde MİA karakterini de edinmesi fonksiyonel anlamda çoklu bir yapı ortaya çıkarmıştır. Uzun süre bu çoklu yapıyı korumuş alan, 2018 yılında Kamil Ocak Stadyumu’nun yıkılması ile fonksiyonunu MİA ekseninde sürdürmektedir. Nihayetinde 1930’lu yıllardan itibaren kent merkezinde kendisine yer bulmuş stadyumun yıkılması özellikle maç günlerinde buluşulan ve uzunca yıllar spora bağlı aidiyet mekânı olma vasfını da ortadan kaldırmıştır. Bundan bağımsız bir şekilde kentin takımı olan Gaziantepspor’un küme düşmesi de bu aidiyet bağının ortadan kalkmasındaki diğer etkidir. Dönüşümün diğer ayağı ise kentin nispeten çeperinde inşa edilen yeni stadyumdur. Ayrıca Gaziantepspor’un hızlı bir şekilde spor camiasından silinmesi, Gazişehir Futbol Kulübü’nün 1.lige çıkması ile sonuçlanmıştır. Tüm bu süreçler kentte bir deneme süreci içindedir. Yeni stadyumun yaratacağı mekânsal aidiyet ve bu alanın kentsel gelişimdeki rolünün tartışılması için zamana ihtiyaç olduğu açık bir gerçekliktir.

Kentteki spora bağlı gelişimlerin son halkası ise geleneksel olanın ortadan kalkma sürecinin neredeyse tamamlanmış olmasıdır. Kent ile özdeşleşmiş Aba güreşi zincirinin son halkasıdır. Geçmişte kent içindeki görünürlüğü ve spor üzerindeki baskınlığı daha fazla olan Aba güreşi, günümüzde festival boyutunda yılda bir kez temsili olarak hatırlanma durumuna gelmiştir. Geçmişte bu spor dalıyla doğrudan veya dolaylı ilgilenmiş kişilerle yapılan bire bir mülakatlar bu durumu doğrulamaktadır. Fakat bu durum küreselleşen dünya kentleri için temel eğilimdir. Günümüz kentleri için küresel kentler liginde yarışmanın temel koşulu mevcut kentin diğerlerinden ayırıcı özelliklerinin olmasıdır. Kuşkusuz ki bu ayırıcı özelliklerden biri geleneksel olanın korunup, muhafaza edilebilmesidir. Gastronomi başta olmak üzere birçok alanda yurt içi ve yurt dışı tanıtımları yapılan Gaziantep’te Aba güreşi başta olmak üzere geleneksel olanın tanıtılması elzemdir. Böylece kentin farklı olma durumu farklı bir platform üzerinden şekillendirilebilecektir.

KAYNAKLAR

- Biçer, H. (2019, Mart 30). *Gaziantep Üzerine Söyleşiler*. (U. Ayık, & İ. İnak, Röportajı Yapanlar)
Dünya Etnospor Belediyespor. (t.y.). *Aba Güreşi*. Dünya Etnospor 27.09.2019 tarihinde <http://worldethnosport.org/tr/sporlar/aba-guresi> adresinden alındı.
- Koyuncu, A. (2018). *Gaziantep’te Kentleşme, Kentsel Nüfusun Dağılımı ve Davranışsal Coğrafya Açısından Başlıca Sorunlar* (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Balıkesir.
- Kurtuluş, H. (2005). Kente Bir Sosyo Mekansal Ölçek Olarak Bakmak ve Kentsel Dönüşüm. *Evrensel Kültür Dergisi* (164), 60-64.
- Özünü, E. (2010). XVI. Yüzyıl Osmanlı Kentlerinin Ekonomik Nitelikleri Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(1), 257-270.
- Sönmez, M. (2012). *Yerleşme Yeri Seçimi ve Alansal Gelişimi Açısından Gaziantep* (1.bs). Malatya: Özserhat Yayıncılık.
- Şahin, H. M. (1999). *Türk Spor Kültüründe Aba Güreşleri*. Ankara: Setma Matbaacılık.
- Talimciler, A. (2011). Gaziantep’ten Gaziantepspor’a; Bir Kentin Futbol Üzerinden Kendisiyle İmtihanı. M. Gültekin (Dü.) içinde, *Ta Ezelden Taşkırdır Antep* (s. 559-574). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yenice, M., & Yenice, T. (2018). Gaziantep Kenti Planlama Deneyimleri Üzerine Bir Süreç Değerlendirmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17(2), 552-562.